

TAYFLAR GEÇİDİ Abdülhak Hamit Tarhan'ın oyunu (1917) ★ Oyun bir mezarlıkta başlar Hamit'in diğer oyunlarından İlhan (1913) ve Turhan'daki (1916) karakterler dirilip karşılıklı konuşmaya başlarlar. Bu şahıslar arasında kişisel bir hesaplaşma görülür. Daha sonra Doğulu ve Batılı şair ve yazarlar dirilip bir araya toplanır ve burada Doğu ve Batı edebiyatları hakkında bazı tartışmalar yaparlar. Doğulu şairler arasında Namık Kemal de yer almaktadır. İlk olarak Kanbur'un tayfını görürüz. Daha sonra İlhan ve Dilşad Hatun ortaya çıkar. İlhan, Dilşad'ın kendisini öldürdükten sonra mutlu olmadığını ve kadınlığının bütün güzelliklerini kaybettiğini söyler. Onun çektiği vicdan azaplarının sebebi olarak kendisini görür ve böylece hükmünün öldükten sonra da devam ettiğini ima eder. Dilşad Hatun ise alınması gereken bir intikamı gerçekleştirdiğini söyler ve barışırlar. Ardından Bağdat Hatun dirilir. Dilşad Hatun, Bağdat Hatun'un ailesine gereken önem ve özeni göstermediğini söyler. Bağdat Hatun, dünyada sormadığı Çobaniyan ailesinin hesabını tayflar âleminde İlhan'a sorar. İlhan da Bağdat Hatun gibi bütün yaşananları kader olarak değerlendirir. Dünyada kim ne olursa olsun tayflar âleminde artık herkes eşittir. Toprağa karışan herkes aynı mezarlıktadır. Gıyaseddin, kendisine sığınan Emir Çoban ve oğlunun idamından duyduğu üzüntüyü dile getirir ve bütün bu olayların sebebi olarak İlhan'ı gösterir. Emir Çoban ve oğlu ise çoktan bu durumu unutmuş ve Gıyaseddin'i bağışlamıştır. *İlhan* oyunundaki karakterlerden sonra *Turhan* oyunundaki karakterlerin tayflarını görürüz. Murat Hüdavendigâr, onu öldüren Miloş, Kral Lazar, Prenses Lazard, Bayezid, Timur ve Yakup Çelebi kendi aralarında konuşurlar. Timur ile Bayezid arasında Ankara Savaşı odaklı bir tartışma yaşanır. Ti-

mur, gayesinin Tatarlarla Türkleri birleştirmek olduğunu ve Bayezid'in da küçümser tavırlarla bunu engellediğini söyler. Fakat bu düşünce hiç kimse tarafından kabul görmez. Birbirini bağışlayan ikililerden bir diğeri iki kardeştir. Bayezid, kardeşi Yakup'u öldürmekten üzüntü duyar ve Yakup Çelebi'den merhamet ister. Yakup Çelebi, ağabeyi Bayezid'in elini öperek büyüklük gösterir ve ağabeyini affettiğini söyler. Miloş, savaş meydanında arkasından hançerlediği Murat Hüdavendigâr'dan af diler ve sonra da Müslümanlık'a düşman olduğu için bu cinayeti işlediğini belirtir. Tayflar âleminde yaptığından pişmanlık duyar, hak dinin İslâm olduğuna kanaat getirir ve Murat Hüdavendigâr'dan af diler. Mutevekkil Murat Hüdavendigâr, kendisini öldüren Miloş'u affeder. *İlhan* ve *Turhan*'daki karakterlerin birbirlerinden af dileyip barışmalarının ardından sırada Batılı ve Doğulu şair ve yazarlar bir araya gelirler. Hafız-ı Şirâzî, Sadî, Ömer Hayyam, Firdavsi ve Namık Kemal Doğu'yu, Dante, Victor Hugo ve W. Shakespeare Batı'yı temsil ederler. Birincilerin Müslüman, ikincilerin Hıristiyan olmaları en ayırıcı özellikleridir. İlk başta Sadî, Dante'ye İslam ve İslam peygamberi hakkındaki olumsuz düşüncelerinin hesabını sorarak ona "koca dâhi-i müfteri" der. Dante, bir zamanlar yazdığı eserindeki bu hezeyanları Beatrice'in ölümünden duyduğu üzüntü ile kaleme aldığını söyler. Hatasını kabulle birlikte Hz. Muhammed'in "sultan-ı enbiyâ" olduğuna kanaat getirir. Kanbur, daha sonra gelen Victor Hugo'ya niçin Müslüman medeniyetini görmezlikten geldiğini sorar. Victor Hugo da, o zamanlar devam eden Türk-Yunan savaşının tesiri ile Müslüman medeniyetine karşı olumsuz bir tavır takındığını söyler. Bütün yazarlar birbirlerinin büyüklüklerini kabul ve takdir ederler. Her yazar kendisinin üstünlüklerinden

bahseder, diğerleri de Doğulu ya da Batılı fark etmeksizin birbirlerinin üstünlüklerini takdir ederler. Ardından Namık Kemal'in tayfı görünür. Abdülhak Hamit, Namık Kemal'i hürriyet ve vatan kahramanı olarak tanıtır. Memlekete hürriyet kavramını getiren ve savunan kişinin Namık Kemal olduğunu ısrarla vurgular. Eserin sonunda savaşlar insanlığa kasteden cinayetler olduğunu belirtir. Namık Kemal vesilesi ile Osmanlı'nın hiçbir savaşı kan dökmek adına yapmadığını, savaşa zorlandığı zamanlarda da kendisini müdafaa etmek için savaşa girdiğini belirtir (İlk baskı İkdam Matbaası, 1338; *Abdülhak Hâmid Tarhan- Tiyatroları 6 Kanbur* içinde, Dergâh Yayınları, 2002).

ALNİMİN KARA YAZISI Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yazdığı roman (1926) ★ Özgür bir hayat yaşamaktan hoşlanan Leman hamile olduğunu fark ettiğinde ne yapacağını şaşırır. Aynı anda dört âşığı olan kadın hepsine hamile olduğunu söyler ancak sadece fakir ve saf bir genç olan Şükrü bu habere çok sevindir. Leman, hangi âşığından olduğunu bilmediği bu çocuk haberini diğer âşıklarına da söyleyerek biraz para koparmayı başarır. Bu âşıklardan sadece Ahmet, diğer âşıkları bilmekte ve Leman ondan çok korkmaktadır. Bir süre sonra Ahmet'in de izniyle Şükrü'yle evlenir ve Erenköy'e taşınırlar. Evlendikten sonra Leman, Şükrü'ye âşık olduğunu fark eder. Çocuğun doğumundan sonra eski âşıklarından Hamit ziyarete gelir ve baba olma düşüncesinin onu çok mutlu ettiğini söyler, ancak Leman onu sorunsuz bir şekilde göndermeyi başarır. Leman, eski âşıkları Hamit, Ferit ve Ahmet'ten uzak bir hayat yaşamak istemektedir, fakat onu rahat bırakmazlar. Zaman geçtikçe bebek Ahmet'e benzemeye başlamaktadır. Böylece Leman, bebeğin ondan olduğunu anlar. Ahmet bir

gün bebeği görmeye gelir ve giderek Leman'ı kıskanmaya başlar, sonunda Leman Şükrü'ye her şeyi anlatır. Ahmet eve geldiğinde bir şey olmamış gibi davranırlar, ancak bir süre sonra aldığı tabancada mermi olmadığını fark eden Şükrü'nün kendini ağaca astığını görürler. Ardından Leman ve Ahmet evlenirler. Aradan on üç yıl geçer ve oğlan büyür. Ahmet bu kez de Leman'ı oğlandan kıskanmaya başlar. Çocuğu evden uzaklaştırmak için Galatasaray'a yatılı olarak gönderir, ancak çocuk çok mutsuzdur. Arkadaşlarının ona piç dediklerini söylemektedir. Bir hafta son okuldan eve geldiğinde kendisini bahçelerindeki ağaca asarak intihar eder. Cesedini ertesi günü bulurlar. Bunu odasından gören Ahmet de tabancayla kendini öldürür. ★ Roman, Leman'ın hatıraları şeklinde yazılmıştır ve zaman zaman kahraman okur ile karşılıklı bir konuşmaya girer (İlk baskı Orhaniye Matbaası 1926, Semih Lütfi Kitabevi 1941).

SEVGİ AYAKLARI Memet Baydur'un oyunu (1994) ★ İşyerinden arkadaş olan Tarık, Tuğrul, Ayla ve Şule ilk defa buluşup yemek yemeye, daha sonra da Tuğrul ile Tarık'ın arkadaşı Cemal'in evine giderler. Cemal, yurtdışındadır ve evinin anahtarlarını, çiçeklerini sulamaları ricasıyla arkadaşlarına bırakmıştır. İlk perde bu ev içinin betimlenmesiyle başlar. İlk konuşan Tarık olur, ardından Ayla kusacağını söyler. Bu dörtlü birbirlerini tanımak için konuşmaya çabalarlar. Başta Şule'nin altı ay önce kocasından ayrıldığını öğreniriz. Şule, kocasından ayakları koktuğu ve kocasına sevgisini istediği gibi gösteremediği için boşanmıştır. Burada Şule ve kocasının arasında geçen bu çatışmalar Tuğrul tarafından "Sevgi Ayakları" olarak yorumlanır. Daha sonra ise Tuğrul ve Tarık'ın seneler önce aynı hapishanede aynı suçtan yattıklarını öğreniriz. İkisi de siyasi suçtan hüküm giymişlerdir.

Şule'nin ayrılış hikâyesinden sonra Tuğrul ve Tarık, hapishane arkadaşları Osman'ın Ayşe'ye olan aşkını anlatırlar. Bu arada Tarık, ev sahibi Cemal'in ricasını yerine getirir ve konuşma aralarında çiçekleri bolca sular, ama yazara göre yirmi beş saksı içindeki bu çiçekler solgun, cansız ve perişandır. Kısa ve kesik konuşmalar Ayla ve Şule'yi tatmin etmez ve gitmek isterler. Bu sırada mutfaktan elinde makarnalar ile Tarık gelir ve ilk perde biter. İkinci perde Tuğrul ile Ayla'nın ve Tarık ile Şule'nin birlikte olmasından sonra evin dağınıklığının betimlenmesi ile başlar. Daha sonra Şule ve Ayla'nın çok susamış oldukları belirtilir. İkisi de kendilerine gelmeye çalışırken iki erkekte su isterler. Burada ilk perdedeki kurumuş çiçekler akla gelir. İki kadın ve iki erkeğin gecedan kalma dağınıklıklarını elbirliği ile toplamaları ev eski haline gelir. Dörtlü, akşamüstü Umman Balıkevi'nin orada buluşmak üzere sözleşir. Ayla ve Şule birlikte evden çıkar. Onlar gittikten sonra Tuğrul ve Tarık aşk üzerine konuşur ve hapishanede geçen gençlik yılları ile şu an yaşamakta oldukları aşk heyecanını karşılaştırırlar. Burada özgürlük kavramı da sorgulanır. Daha sonra Tuğrul matbaaya gitmek üzere evden ayrılır. Tarık ise evde kurumuş çiçekleri sulamaya devam eder ve perde kapanır. ★ Tüm bu yaşanmışlıklar dörtlü arasında zaman, bellek, acılar ve koku gibi soyut kavramların düşünülmesini ve konuşulmasını sağlar (İlk baskı, *Toplu Oyunları-3 Yeşil Papağan Limited / Sevgi Ayakları / Kamyon, Mitoz - Boyut Yayınları, 1994; Tiyatro Oyunları, İletişim Yayınları, 2009*).

TEMMUZ ÇOCUKLARI Menekşe Toprak'ın romanı (2011) ★ "Paralel Hayatlar" ile "Ölüm ve Cennet" başlıklı iki bölümden oluşan romanda bir ailenin Almanya ve Ankara'daki üyelerinin yaşamları bir yılbaşı günü

ve sabahının paralel bir şekilde anlatılmasından oluşur. Ailenin Almanya'daki üyelerinden Şükriye, Sabri bir süre önce tartıştıkları kızları Süheyla hakkında konuşur ve onu merak ederler. Süheyla yıllar önce hayatına giren Alman'ı unutamadığını söylemiş ve çekip gitmiştir. İkinci kocası Halil'in oğlunu alıp gittiği, ilk kocası Şevket'in de kızını kendisini kaçırap uzaklaştırdığı Süheyla bir kez intihara kalkışmış sonrasında da sık sık ruhsal problemler yaşamaya başlamıştır. Ailenin küçük oğlu Aziz de Hamburg'daki okulundan ailesini ziyarete gelmiş, o gece arkadaşlarının bir partisine gidecektir. Ankara'da yaşayan ailenin diğer kızı Aysu da her zaman gittiği kahvede arkadaşı Canan ile buluşmuş ve akşam bir partiye gitmeye hazırlanmaktadır. Roman boyunca Süheyla ve ailenin Mersin'de yaşayan büyük oğlu Yaşar dışında tek tek herkesin bilinçlerinden birbirlerine ve Almanya ile memlekete bakışlarına yer verilir. Yılbaşı sabahında bütün parasını bir gecede tüketen Aziz, biraz da para almak ihtiyacıyla ablası Süheyla'nın evine gitmeye karar verir, annesi Şükriye de ona eşlik eder. Eve gittiklerinde Süheyla'yı ölü bulurlar. Romanın ikinci bölümünde ailenin tüm üyeleri anne ve babanın kasabasına yakın bir yayladadırlar. Süheyla'yı kasabanın mezarlığına gömmüşler ve o öleli iki yıl olmuştur. Süheyla'nın yıllardır görmediği ilk kocasından olan kızı da onlarla birlikte dir. Ailenin bir arada bulunması onlara bir mutluluk vermiştir. ★ Menekşe Toprak'ın diğer eserlerinde olduğu gibi burada da bir kadın ve o kadının geçmişi ve kendisi üzerine düşünmesi romandaki memleket ve aidiyet kavramıyla birlikte yer alır. ★ Romanda yer yer Aysu'nun defterine yazdıkları da italik bir halde okura verilir. Bunlar aynı zamanda bir nevi onun içsesi özelliğini de gösterirler (İlk baskı YKY 2011, İletişim Yayınları 2015).

DÜNYA AĞRISI Ayfer Tunç'un romanı (2014) ★ *Dünya Ağrısı*, iki ana karakter üzerinden geçmişle yüzleşmeyi anlatır. Karakterlerden biri, Mürşit, istemediği halde babadan kalma mesleği devralarak babanın ölümü üzerine otelci olmuştur. Âşık olmadığı bir kadınla evlenmiştir ve biri kız biri oğlan iki çocuk sahibidir. Kızını evlendiren Mürşit, oğlu ile otelcilik işini yürütmektedir. Esasında oğlu Özgür, otelin başına geçmek için can atmaktadır. Ne babasının istediği gibi bir evlat ne de oğlunun istediği gibi bir baba olabilen Mürşit, hayatını hep bunları düşünerek geçirmektedir. Mürşit'in tek arkadaşı ve kasabaya iş için gelen Madenci ise, az konuşan ve neredeyse romanın sonuna kadar hakkında çok fazla bilgi edineemediğimiz bir karakterdir. Zamanla Mürşit'le Madenci dost olur. Bunda madencinin de geçmişe dair suçluluk ve pişmanlık taşıdığı, bu noktada da Mürşit ile ortaklaştığı görülür. İç sıkıntıları olan, istedikleri hayatı bir türlü elde edememiş bu iki karakter, küçük bir taşra kasabasında yaşar. Bir süre sonra roman ikisinin anlatısı üzerinden akmaya başlar. Mürşit'in gençliğindeki linç olayı ve Madenci'nin işlediği cinayet onları hem ortaklaştırır hem de rahat bırakmaz. ★ Roman boyunca, taşraya ait tüm insan ilişkileri, kaygılar, beklentiler gözlemlenir. Toplumun ahlak yapısına, siyasi katliamlara önemli göndermeler ve eleştiriler yapılır (İlk baskı Can Yayınları, 2014).

SENİ SEVİYORUM. ÇOK, Bora Abdo'nun hikâye kitabı (2016) ★ 8 hikâye. Kitaptaki tüm hikâyeler birbiriyle bağlantılı olarak kaleme alınmıştır. "Melâl"de (1) babası öldükten sonra annesinin yeni kocası suçluluk yaparak geçimini sağlayan Adil ile evlenmesi, Melâl'in büyüüp evlilik yaşına gelince Adil'in ısrarla görücüleri uzaklaştırması, Melâl ile yaşadığı

aşk ve Mudanya'ya uzanan bir gemi yolculuğunun ardından onu öldürmesi, "Muayyen Bir Rotaya Dönmek"te (2) korsanlık yapan bir adamın arkadaşı suçu Adil ve kızı Melâl'den bahsetmesinin ardından çalıştığı gemide birçok insanı asarak öldürmesi ve sonunda kendisiyle gemi kaptanından başka kimsenin kalmadığında gemi kaptanının ondan kendini asmasını istemesi, "Şekip Bey ve Gökyüzü"nde (3) şair Tokadizade Şekip'in dört yaşında ölen oğlunun ardından yetişmiş oğlunun da ölmek üzere olması ve ölümünün ardından intiharı, "Zavallı Sahaf"ta (4) kocası ölen kadının şoförle birlikte ondan kalanları bir sahafa getirmesi ve Hayat Ansiklopedisi'nin içindeki yazar mektupları, "Seni Seviyorum. Çok,"ta (5) sultanın celladı sultanın emriyle sultanın müzisyeni öldürmeden önce konuşmaları ve birbirlerine hayatlarını anlatmaları, "Yayıncının Notu"nda (6) Ayşe Ediboğlu adlı bir yazarın son romanı *Bir Maymunun Hüznünlü Kâbusları* hakkında yayıncının yazdıkları ve romandan kısımlar, "Bağır mıştın Hayır Toprak Atmayın"da (7) akrostişli bir şekilde bir önceki hikâyede yer alan Ayşe Ediboğlu'nun yazdığı şiir, "Harflerle Ölü Diriltme"de (8) Büyükada'daki uçurumdan atılanın okuyucuya yazdığı bir nevi mektup anlatılır. ★ Her hikâyede babaların çocukları ve çocukların babaları öldürmesine dair göndermeler, ensest ve ikizlik meselesi vardır. Eserin en uzun hikâyesi olan "Seni Seviyorum. Çok,"ta hikâyede yer alan tüm kahramanlar kendi hikâyelerini anlatırlar. ★ Eser Pergel İkilemesi'nin ilk kitabı olarak yer almış kitabın bazı hikâyelerinin geçişlerinden önce Pergel İkilemesi'nin adı konmamış ikinci romanından alıntılar yapılmıştır (İlk baskı Doğan Kitapçılık 2016).

Y
K
Y

kitap-lık

YIL:25

195

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ OCAK - ŞUBAT 2018 • 15 TL • ISSN 1300-0586

*Boğaziçi'nden bir
münevver hanım:
Münevver Andaç*

Sezin Aydemir

Şiir Nihat Ziyalan, Yüksel Pazarkaya,
Metin Celâl, Mehmet Yaşın, Fergun Özelli,
Hakan Savlı, Melih Elhan, Murat Üstübal,
İdris Özyol, Osman Özçakar, Murat Çelik,
Senem Gökel, Ali Erbil, Emin Kaya

Öykü Semra Aktunç, Ülkü Ulırmak,
Zehra Tırıl, Devrim Çakır, Mustafa Çiftci,
Banu Özyürek

Yazı Seval Şahin, Tunç Tayanç,
Necmi Sönmez, Müge Karahan, Okan Alay,
Ersun Çıplak, Gökhan Bakar, Sinan Bakır

Söyleşi Ali Özgür Özkarıcı

Dil ile İyi Geçinmek

Mehmet Ergüven

Mesafede Tutan Yolculuk

Henri Michaux

*Cemal Süreya'dan
Bir Antoloji İçin Mektup*

Yusuf Çağlar